

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

Петро Григорович Богач
(до 90-річчя від дня народження)

30 січня 2008 р. виповнилося 90 років від дня народження академіка АН України Петра Григоровича Богача – видатного фахівця в галузі фізіології систем органів травлення, центральної нервової системи (гіпоталамус, лімбічний комплекс), гладеньких м'язів і біофізики м'язів.

Після закінчення (1937 р.) Ніжинського педагогічного інституту Петро Григорович працював учителем середньої школи (1937–1939), старшим лаборантом кафедри фізіології людини і тварин Київського університету ім. Т.Г. Шевченка (1939), завідувачем цієї кафедри, був одним із організаторів і впродовж 30 років – директором Науково-дослідного інституту фізіології Київського університету (1952–1979), брав активну участь у створенні першої в Україні кафедри біофізики, роботою якої успішно керував упродовж 1964–1974 рр.,

був деканом біологічного факультету та першим проректором університету (1971–1978), академіком-секретарем Відділення біохімії, фізіології та теоретичної медицини АН УРСР (1978–1980).

Докторську дисертацію «Механізми нервної регуляції моторної функції тонкого кишечника» П.Г. Богач успішно захистив у 1960 р., звання професора йому було присуджено у 1961 р. У 1972 р. його було обрано членом-кореспондентом, а у 1978 р. – академіком АН України. У 1980 р. П.Г. Богач знову очолив НДІ фізіології Київського університету ім. Т.Г. Шевченка. Нині цей Інститут носить ім'я академіка Петра Богача.

П.Г. Богач створив наукові напрямки, розробка котрих має велике теоретичне та практичне значення. Частину з них впроваджено у практику лікувальних закладів. Розробку П.Г. Богачем і його співробітниками методів лікування ваготомованих хворих і впровадження в лікувальну практику наднових препаратів за рекомендаціями Міністерства охорони здоров'я двічі відзначено грошовими преміями Мінвужу України.

До основних наукових напрямків П.Г. Богача слід віднести: дослідження нейрогуморальних механізмів регуляції моторної, евакуаторної, секреторної та всмоктувальної функцій травного апарату, з'ясування ролі підгорбової ділянки (гіпоталамус) і лімбічної системи головного мозку в регуляції вегетативних функцій, вивчення біофізичних механізмів скорочення та розслаблення м'язів. Він уперше встановив, що нервові центри гіпоталамуса регулюють секрецію соку підшлунковою залозою, жовчоутворювальну (рівень секреції та якісний склад жовчі) функцію печінки, а також інтенсивність всмоктування речовин у тонкому кишечнику. Численні праці вченого присвячені проблемам центрально-нервової регуляції моторно-евакуаторної, секреторноутворювальної та всмоктувальної діяльності шлунково-кишкового тракту, зокрема функціональним

взаєминам різних утворень головного мозку в регуляторних впливах.

Систематичні дослідження нейрогуморальних механізмів регуляції, в тому числі кортикальних і гіпоталамічних, а також ролі різних відділів системи органів травлення, відобразили участь нервових центрів гіпоталамуса в регуляції ендогенного харчування та механізмах періодичної діяльності травного апарату, на підставі чого П.Г. Богач створив принципово нові уявлення про природу та фізіологічне значення періодики шлунково-кишкового тракту. Важливе значення мають розроблені ним положення про водії ритму кишкової моторики, котрі дали змогу зробити низку практичних висновків, що мали важливе значення для вдосконалення операцій на органах травлення. Особливий інтерес представляють відкриті П.Г. Богачем раніше невідомі рефлексії (моторний езофаго-інтестинальний, моторний кишково-кишковий), а також важливі закономірності регуляції рухової діяльності шлунково-кишкового апарату. Вчений передбачив, а потім зі своїми учнями експериментально встановив наявність гальмівного антро-фундального та моторного фундо-антрального рефлексів у шлунку, їх шляхи та рівні замикання. Багато уваги було приділено вивченню електричних явищ та їх природи у гладеньких м'язах і секреторних клітинах травних залоз, з'ясуванню ролі генетичного апарату в реалізації гіпоталамічних впливів на функції вісцеральних органів тощо.

Дані різнобічних наукових пошуків і фундаментальних розробок П.Г. Богач опублікував у декількох сотнях (близько 400) праць. Його монографію «Механизмы нервной регуляции моторной функции тонкого кишечника» (1961) та роботу «Природа и физиологическое значение периодической деятельности пищеварительного тракта» (1963) у 1967 р. Президією Академії наук СРСР відзначено премією ім. К.М. Бикова.

П.Г. Богач був заступником голови Українського фізіологічного товариства ім. І.П. Павлова, членом Президії правління Всесоюзного фізіологічного товариства ім. І.П. Павлова, відповідальним редактором міжвідомчих наукових збірників «Проблеми фізіології гіпоталамуса» та «Молекулярна генетика та біофізика», членом редколегії міжнародного журналу «Rendiconti di Gastroenterologia», «Физиологического журнала СССР», «Фізіологічного журналу» АН УРСР та інших.

Петро Григорович приділяв багато уваги підготовці висококваліфікованих спеціалістів для народного господарства нашої країни. П.Г. Богач зробив суттєвий внесок у подальше вдосконалення навчального процесу, створив наукові школи з фізіології травлення, центрально-нервової регуляції вегетативних функцій і біофізики м'язового скорочення, котрі і тепер успішно продовжують розвивати створені ним наукові напрямки. Петро Григорович керував науковими пошуками та фундаментальними розробками в багатьох науково-дослідних установах України та за її межами. Під керівництвом П.Г. Богача виконано та успішно захищено 38 кандидатських і 4 докторські дисертації.

Академік П.Г. Богач багато разів представляв вітчизняну фізіологію на міжнародних конгресах і симпозиумах, брав активну участь у організації та роботі різних наукових форумів. Він успішно читав лекції для студентів в університетах Чехословаччини (1961, 1965), США (1965), Болгарії (1963) та інших країн.

У П.Г. Богача були далекосяжні наукові задуми та плани, та, на превеликий жаль, тяжка хвороба стала на шляху їх реалізації. Помер Петро Григорович 23 червня 1981 р., похований на Байковому цвинтарі у Києві. Його заслуги високо оцінені Батьківщиною: він нагороджений орденом Червоної Зірки, орденом Трудового Червоного Прапора та сімома медалями.

Усі, хто знав Петра Григоровича та працював з ним, високо цінували в ньому великого трудівника та патріота, людину широкої душі та невичерпної доброти. Він завжди вирізнявся високою вимогливістю до себе та інших, принциповістю, глибиною та об'єктивністю міркувань талановитого дослідника, педагога та організатора науки.

Його учні та послідовники докладають зусиль, щоб створені П.Г. Богачем наукові напрямки одержали подальший розвиток на благо вітчизняної фізіології, котрій він присвятив усе своє життя.

Роки минають, а світла пам'ять про Петра Григоровича Богача не згасає в серцях друзів і колег.